

critiek, die men van niet-christelijke zijde vaak tegen onze christelijke literatuurbeschouwing hoorde uitspreken. En de Redactie van „De Standaard” hield mij deze opmerking ten goede, wie, kapitelelend de literaire kritiek in sterke woorden als in de vorige alinea's van dit stuk worden gebruikt, zulk een principiële fout maakt (principiële dan ten opzichte van literaire kritiek) verdient niet, dat zijn (haar) uitspraken door een blad als „De Standaard” als „zeer juist” worden overgenomen.

Ten slotte zij mij de opmerking vergund, dat een scribent als deze briefschrijver, hoe goed hij (zij) 't mogelijk en hopelijk bedoelt, de zaak, die hij dienen wil, schade doet. Wij hebben in den zwaren kamp tegen den zeer sterken invloed der moderne literatuur, en van de moderne romans in 't bijzonder, elkanders steun noodig, ook en vooral tegenover ons christelijk publiek. En als dan, — wat ik lees uit het overgenomen fragment — een zijdelingsche (want niet rechtstreeksche) aanval wordt gedaan op de literatuurbeschouwing en -bespreking, moet dat schadelijk zijn voor de teekenis en de waarde daarvan met het oog op hen, die zich naar deze leiding richten. Tenzij met de feiten aangetoond wordt, dat tegen „die leiding” zoo ernstige bezwaren, als werden genoemd, indertijd bestaan, is zulk een critiek onbillijk, onrechtvaardig en schadelijk.

Bedoelt de briefschrijver echter iets anders te zeggen, dan is verduidelijking ten eerste gewenscht.

C. T.

HET BOEK VAN DE WEEK.

Bijbelsche vertellingen, voor onze kleintjes, door W. G. van de Hulst — met teekeningen van Ismael.
H. J. Spruyt's Uitg. Mij. — A'dam.

Het is een onder ons volkomen zekere zaak, dat de kinderen van jongsaf den inhoud van den Bijbel moeten leeren kennen. Niet alleen moet heel de opvoeding doortrokken zijn van den christelijken geest, maar we vragen wel degelijk, dat van meet-aan ook onze kleintjes met den inhoud der Schrift zullen worden bekend gemaakt.

Nu zijn daarbij zeker moeilijkheden.

Moeilijkheden, die ons evenwel nimmer er toe konden bewegen, dat we de houding aannamen, alsof we dan maar den Bijbel-inhoud niet zouden willen vertellen, noch ook alsof we voor een „verkorte Bijbel” zouden zijn te vinden.

Prof. Gröshede sprak reeds in '22 op de jaarvergadering van „Jachim” te Delft zoo juist een oordeel uit over de poging om den Bijbel, door hem te besnoeien, te doen eerbiedigen.

Onze kinderen moeten in den Bijbel, den geheelen Bijbel, ingroeien om zoo de waarheid Gods te leeren kennen. Terecht evenwel zegt Prof. Bavinck in zijn „Paed. Beginselen”, dat „God ons Zijn Woord geeft, opdat wij langzamerhand daarin zouden ingroeien”.

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN

Iets over Dominees en Psycho-analyse.

Thans komen we tot de eigenlijke vraag: heeft de psycho-analyse voor ons, juist met het oog op de zielzorg, waarde? Prikkelt ze tot nieuwe, betere waarneming van de te bewerken ziel en geeft ze zilverder kennis en wijst ze medicijn?

Ik zou antwoorden willen, dat de psycho-analyse alleen aan dien zielzorger iets leeren kan, die haar methode en beginsel, gelijk het tot nu toe door haar koryphaeën is voorgedragen, hartgrondig verfoeit en geen seconde de critische houding er tegenover loslaten wil. Erkent hij principiële haar waarde, neemt hij haar axioma's aan, dan is het voor een gereformeerd besef met zijn zielzorg naar bijbelschen maatstaf gedaan. Alleen als hij haar bewust afwijst, kan hij nog iets er uit leeren.

* * *

Begin eens dan man te bezien, die de psycho-analytische denkwijze aanvaardt, die althans alleen op ondergeschikte punten, op kromme sprongen van de vlegel-periode haar zou willen wijzen in een aanvallend woord. Indien die man de psycho-analyse, gelijk ze door haar heranten voorgedragen is, aanvaardt, wat zal hij dan met „Jezus' arme schapen” beginnen?

Ge kunt over zielzorg heel veel praten; maar hierover zijn gereformeerden het met elkaar eens: het ziektebeeld van een christelijke ziel kan niet worden vastgesteld zonder kennis van het groote Object in de religie, dat is God. En de genezing van het ziekteproces der menschenziel zal altijd weer moeten gevonden worden in het horstiel van het ware contact tusschen het subject (den mensch) en het object in de religie (object is God). Wat praten we over religie, als we 't daarover niet eens zijn?

Welnu — de psycho-analyticus, die niet principiële tegenover Freud en zijn discipelen stelling zou willen nemen, kan juist het object (God) in de religie niet recht kennen of erkennen. Voor een gereformeerd mensch vloeit daaruit voort, dat hij de ziekte der zielen niet eens kan kennen maar het we-

Ook het ingroeien in de Schrift gaat voor onze kinderen geleidelijk.

En nu zal steeds dat ingroeien in de Schrift meebrengen, dat onze kinderen ook parate kennis, feiten-kennis krijgen.

Lankamp, in zijn alom bekend, uitnemend, pas in vijfden druk verschenen „Leerplan” (waarover we elders en hier wellicht later nog eens hopen te spreken) zegt dan ook terecht: „Wij moeten alzoo onzen leerlingen het Woord Gods doen kennen. Die kennis is noodig, opdat zij „langzamerhand” daarin zullen „ingroeien”, want dat is in de school een doorgaand werk: een leeren in toenemende mate, altijd naar den eisch huns wegs. Zij moeten mee door den arbeid, waartoe God ons” (de onderw. W.) „roept, van kinds af de Heilige Schriften weten, al naar de mate hunner ontwikkeling”.

Dat is juist en correct gezegd.

Nu is dit meteen een stukje polemieek tegen een brochure van den heer Van de Hulst; een brochure, waarmee ik 't ook niet eens ben.

Maar nu kan 't eigenaardig loopen.

Ofschoon ik de opvatting van den heer Van de Hulst over de Bijb. Geschiedenis op school niet deel, toch is er geloof ik hoogstens één in ons land, die zoo goed voor kinderen van en uit den Bijbel vertelt als de heer Van de Hulst.

Want dat, vooral voor jonge kinderen, de vertelvorm de beste is voor alle historische stof, daarover zijn we 't weer allemaal eens.

Lankamp schreef: „De Bijbelsche Geschiedenis vertellen? Zeer zeker: zoo boeiend mogelijk en steeds naar de bevattings der leerlingen”. En in zijn Leerplan II: „Geschiedenis des Vaderlands” had dezelfde het reeds gezegd, dat voor het onderwijs in de historie de vertelling de leer-vorm is.

Er bestaat wel eensgezindheid over de vraag of we vertellen zullen of niet.

Nu kan echter hier weer niet zoo maar zonder meer gesproken worden van een vertelling tot het kind.

De leeftijden stellen onderscheiden eischen.

Lankamp gaf in verband daarmee dan ook zijn onderscheiden „leerkringen”. En hij deed het goed. Maar hij schreef een boek voor onderwijzers en onderwijzeressen.

En er zijn ook moeders. Moeders, die, wanneer haar kinderen komen in de periode, waarin ze gaarne naar een vertelling luisteren, en waarin ze geboeid worden door het voorlezen van een voor hun leeftijd en pakkend geschreven verhaal, wel gaarne haar kinderen zouden willen vertellen uit den Bijbel... maar die de vertel-gave missen. En er zijn ook vaders, die eenzelfde tekort hebben.

Wellicht is juist de leeftijd zoo van ongeveer vier tot acht jaar voor velen de moeilijkste.

Welnu voor moeders — speciaal voor moeders — gaf Van de Hulst zijn boek, welks titel we hier boven vermeldde.

„Het wil in stille uurtjes worden voorgelezen

zen: laat staan: genezen. Een onverbidde afwijzing? Oeh — zeg het maar eens anders, en ge zijt niet nuchter meer.

Van nuchterheid gesproken: hebben we niet pas Pinksterfeest gevierd? Hebben we niet onze bewondering verspild aan Petrus, die de spotters hoorde zeggen: ze zijn vol zoeten wijns, en toen het debat opnam, daar, waar het gebleven was, en dadelijk tegenwierp: dezen zijn niet dronken?

Helias, Simon Petrus kan dat niet volhouden... als Freud en zijn aanhang gelijk hebben. Want neem het object, God, zich in Christus openbarend door den Geest, neem dat object weg; — wat blijft er dan over van al die Pinksterteekenen? Niets. Minder dan niets. Opwinding, brutaliteit, verdronken schaamte, vergoddelijkte wellust, dronkenschap van geestelijke erotiek.

Wat is volgens de Freudiaansche school het eerste avondmaal? Verborgene liefdelust; die zich vroom opmaakt: de Brudegom wordt vereenigd met de bruid; de lust zoekt een uitweg en klampt den Hemeischen Brudegom aan! Wat is Paulus' dogma? Een dwang-handeling. Wat is de avondmaalskeik? Verkapte sexuele symboliek. Wat is Christus' kruis? Een product van zwoele, perverse, versymbolisering van het geslachtelijke leven. Wat is de Heilige Geest? Een lust-symbool. Wat is Zijn werk? Een uitdrukkingsvorm van menschelijke vinding voor menschelijke wellustgedachten.

Ik ga niet verder, omdat ik hier over die dingen toch niet in bijzonderheden spreken mag.

Maar in ernst: wat blijft er bij deze school van de religie en van haar geloofsinhoud over? De christelijke godsdienst is niet meer voor deze school dan een surrogaat voor den heidenschen sexueel gedreven cultus van vroeger. In den bisschop wordt de schand-jongen van oude tijden niet overwonnen; hij keert in nieuw gewand in hem terug, al blijft de vermomming. Het Oer-Christendom is meer zelfbedrog dan een poging tot overwinning der wereld. In de school van Freud, niet minder in de Züricher school, die aanvullend en gecorrigeerd werk leveren wilde, raakt men stuk voor stuk al zijn christelijke wapenen kwijt. Men raakt er den Bijbel kwijt: de ster van Bethlehem-Efrata, de gespleten rozen en het gescheurde gordijn van Goeden

door de moeders aan haar kleuters van vier tot acht jaar, voor wie „De Bijbelsche Geschiedenissen” (de andere „kinderbijbel” van v. d. H.) nog te zwaar van taal en te ingewikkeld van uitbeelding zou zijn...”, zegt de Schrijver.

„Het wil een „Bijbel-voor-de-kleintjes”, zijn, en zich in alles richten naar 't klein-kinder-verstand, dat misschien zoo weinig nog begrijpt; naar 't klein-kinderhart, dat misschien zooveel al verstaat. Het wil van de Heilige dingen vertellen...”

Mooi gezegd. Alleen dat „Bijbel-voor-de-kleintjes” vind ik minder gelukkig. Het woord Bijbel kan nooit één bijstelling of bepaling ontvangen. Er is er maar één en er blijft er één. De Bijbel blijft het. Zoo moet 't ook blijven voor de kinderen. Dit boek vertelt Bijbelsche geschiedenis, maar het is niet „een” bijbel.

Overigens: „Dit boek wil niet anders zijn, dan een heel bescheiden, heel eerbiedig pogen, ook het kleine kind reeds binnen te leiden in de heilige sfeer der Goddelijke dingen — die achteloosheid nooit ontwijde”.

„Zij de belangstelling der kleuters, de toets, in hoeverre dit pogen slaagde.”

Zoo de schrijver van het boek, dat „wil worden voorgelezen aan moeders school”.

Zeker, de kleinen zelf kunnen de beste critici zijn. En toch, welk een schat van toerheid, welk een zeldzame vertelgave vinden we in dit boek! Wat dat is, dat wonderlijke, dat er ligt in, neen over het werk van Van de Hulst? Ik weet 't niet precies te omschrijven. Maar in datgene, wat hij niet zegt, en toch laat beleven, geeft Van de Hulst zijn geheim ons te genieten.

Mag ik een voorbeeld geven, waaruit Van de Hulst's talent zoo klaar blijkt?

Hij vertelt van het „licht”, in den scheppings-morgen en van „het licht”, dat Zacharias in den tempel omscheen. Het eerste is het blijde; Zacharias wordt bevreesd. Toch is 't beide malen het opéens komen van het licht. Welnu lees de onderscheiden stemming, de verschillende sfeer in de volgende citaten. (Pag. 10 en pag. 12).

„Eens — heel lang geleden — was er niet één vogeltje, en niet één bloem; toen was er niet één mensch en niet één kindje; toen was er geen zon, en geen maan en geen ster.... Toen was het overal donker en stil.

Alleen in den schoonen hemel was het licht, heerlijk licht. Daar woonde God en daar woonden de engelen, die de schoone liederen zongen tot Gods eer. Daar was alles blijheid, en alles heerlijkheid.

Maar de Heere wilde, dat er overal blijheid zou zijn, overal....

En hij sprak maar een enkel woord: „Daar zij licht!” O, toen gebeurde er iets heel moois: toen kwam er licht, zoo maar, ineens, omdat God het zeide.

En toen maakte God de blauwe lucht en de witte wolken, en het wijde land, en de groote zee. En toen kwamen ook de kleine bloemen en de

Vrijdag, de windvlaag, de vuurschijn van Pinksterfeest, — het is alles niet meer dan symboliek van vaak perverse lusten, uitbeelding van sexuele (verdrongen of gesublimeerde) strevingen. Men verliest het objectieve heilsfeit in de religie: in het verhaal van de wonden van Christus en in dat van St. Sebastiaan drukt zich een zelfde duistere dwang naar erotische symboliek uit: Christus en Sebastiaan zijn beide gelijk — en beide alleen maar producten van fantasie. Het is niet noodig Eros en Christus uit elkaar te houden; of, eigenlijk gesproken, is een poging daartoe de grootste onzinnigheid. Ze zijn een.

Alles volgens de psycho-analytische school.

Ja, wat houdt men hier nog over van zijn geestelijk goed? Laat men maar niet meer tobben over het vraagstuk „Babel of Bijbel” en dan disputeren over de gewichtige kwestie of Babel den Bijbel heeft beheerscht, ja, dan neen. Wie „ja” zegt, die kraakt een harde noot, zegt een gereformeerde. Maar Freud en zijn discipelen kraken heelemaal geen noot: Babel en Bijbel zijn allebei neerslag van een zelfde zielsproces; om ze te begrijpen, behoeft men geen smid van Babel, noch een van den Bijbel om den sleutel te vragen, want de sleutel ter verklaring ligt nergens anders dan in den zak van Freud. Het is eenvoudig onzin, zegt hij, dat de bijbel zich zelf zou verklaren; Schrift met Schrift vergelijken, wat is dat nu? Freud alleen geeft betrouwbaar college over de geschiedenis van de wording van den inhoud des bijbels. Van openbaring is natuurlijk in 't geheel geen sprake, want ik heb God mij voorgesteld; Hij is wel een asyl, een toevlucht voor vele van mijn gedachten, maar... ik heb het asyl zelf gebouwd, en dat is het stuk mijner ellende, en ik moet mijn asylje nu steentje voor steentje onneembaar uit elkaar halen, om goed te zien, wat ik gedaan heb, en dat wordt zoo mijn leer van verlossing. Pant 3, zegt u: de dankbaarheid? Maar wie bedankt... zichzelf? Waar blijft mijn „hoog vertrek”, mijn „toevlucht”, de „sterke rotssteen, om in te wonen”? Ik heb ze allemaal gefantaseerd, en dat ik er in wegschool, maakte me juist ongelukkig... Laat de dominee mij niet weer met die termen komen aanraken: ze zijn mijn ongeluk, toen ik het nog niet wist, reeds lang geweest. En wat is er aan van de geschiedenis der openbaring.

grootte
omdat
zoo'vee
de wo
en het
't Was
En n
„En
vuurtje
Maar
Zach
opeens
gouden
Voelt
toon,
„er w
overal
licht,
schap.
Maar
licht.
Van
cursief
voor d
doen.
Natu
Ook w
wil die
heeld g
bovenst
regen
de fant
sche ge
Doel
stofjes
maken.
moeders
zeggen
dit boek
mee ve
We h
vangen.
We z
Ook
De u
subhiem.

En d
Ja da
Laat
tekenar
Het b
Het i
En he
Waar
dat we
moest d
Isings
in envir
zoo hee
deeren.
kalender

als de o
mogen te
(met zijn
van het v
ken uit
dan wel e
ontwik
Freud, d
van de K
dienst) al
niet als
Israëls eig
werkte
bolen ze
de zelfd
Jahwe-ver
Laat o
een ezelst
teit vern
dat ook d
gesteld za
cus, de f
der Freud
In elk g
tuigd p
sikt (en l
wil zijn,
kunnen zi
iemand di
van gerefo
van het v
Wat zal
met Gods
met het v
heid der
Het is
Zal mee
gen: uw
behoedigen
ziel voelen
dat bewijst
heeft? Het
moët hee
es der o
op elk sp

van vier tot
hiedenissen"
H.) nog te
mitbeelding

leintjes",
klein-kinder-
log begrijpt:
zooveel al
vertellen...
de-kleintjes"
Bijbel kan
ingen. Er is
hel blijft het
inderen. Dit
maar het is

ers zijn, dan
pogen, ook
n in de heil-
achteloos-
de toets, in
„wil worden

te critici zijn,
id, welk een
boek! Wat
neen over
t niet precies
at hij niet
an de Hulst

ruit Van de

scheppings-
arias in den
blijde; Za-
beide malen
elnu lees de
ende sfeer in
12).

s er niet één
was er niet
was er geen
Toen was

as het licht,
i daar woon-
keren zongen
eid, en alles

I blijheid zou

1: „Daar zij
eël mooist:
eens, omdat

licht en de
te groote zee-
oemen en de

inksterfeest, —
van vaak per-
verdrongen of
het objectieve
van de wonden
aan drukt zich
che symboliek
gelijk — en
te. Het is niet
houden; of
oe de grootste

school.
in zijn geesto-
bben over het
deeren over de
zeft beheerscht,
akt een harde
d en zijn disci-
pabel en Bijbel
lfde zielen-
nen geen smid
n sleutel te va-
norgens anders
avoudig onzin,
eklaaren; Schrift
Freud alleen
leden van de
openbaring
ut ik heb God
asyl, een toe-
aar... ik heb
et stuk mijner
steentje voor
t, om goed te
zoo mijn leer
dankbaar-
li? Waar blijft
le „sterke rols-
al gefantaseert,
te juist ont-
niet weer met
nongeluk, toen
est. En wat is
openbaring.

grootte boomen bloeien op het wijde land, zóo maar,
omdat God het zeide... O, 't waren er zooveel:
zooveel; niemand kan ze tellen. De regen viel uit
de wolken neer; en de bloemen en de boomen
en het groene gras konden heerlijk drinken gaan....
't Was alles zóo mooi, zóo móó!"

En nu dat andere „licht" dat bij Zacharias komt:
„En Zacharias legt nog méér korreltjes op het
vuurtje, dat op het gouden altaar brandt...

Maar opeens....
Zacharias schrikt.... O, wat is dat? Het wordt
opeens zoo licht, zoo vreeselijk licht in die stille
gouden kamer....

Voelt ge 't verschil? Wat het „dool"? Alles, de
toon, de sfeer....; let op de tegenstelling óók:
„er was niets... (geen kindje ook!)... en 't was
overal donker en stil"; alleen in den hemel
licht.... dan óók licht op aarde... Dat is blij-
schap....

Maar in de stille gouden kamer komt opeens
licht. Dat is schrik.

Van de Hulst werkt hier sterk met accenten en
cursief gedrukte woorden. Ongetwijfeld een steun
voor de moeders bij 't lezen... om 't goéd te
doen.

Natuurlijk hebben we wel enkele opmerkingen.
Ook wel over den inhoud hier en daar. Maar ik
wil die achterwege laten, na alleen maar als voor-
beeld genoemd te hebben, wat er in een van de
bovenstaande citaten staat: dat het in het paradijs
regende. Daar geloof ik niets van. Dat is éven
de fantasie. En met fantasie moeten we bij bijbel-
sche geschiedenis vertellen heel voorzichtig zijn.

Doch juist omdat men op een koningskleed geen
stoffs wijst, willen we hier geen opmerkingen gaan
maken. Met volle vrijmoedigheid zeggen we tegen
moeders (en vaders): „lees uw kinderen (ik zou
zeggen van 3—7 jaar; v. d. H. zegt 4—8) uit
dit boek voor. Ge zult uzelf en uw kinderen er
mee verrijken".

We hebben hier een waarlijk kostelijk bezit ont-
vangen.

We zijn schrijver en uitgever dankbaar.

Ook den uitgever!

De uitvoering van dit boek is in één woord
subliem. Een parel in goud gevat....

En dan de teekeningen; de platen.

Ja daarover zweeg ik nog.

Laat ik zeggen, dat ik Isings altijd weer nog de
teekenaar vind.

Het leeft....

Het is waar....

En het spreekt tóch tot de fantasie van het kind.

Waardeert ons Gereformeerde volk het genoeg,
dat we zulke kunstenaars als Isings hebben? Hij
moest door ons allen gekend worden.

Isings heeft gestudeerd. Hij geeft werkelijkheid
in environs en type. Dat is voor onze kinderen
zoo héél veel waard. Laten we dat toch waar-
deeren. We komen zóo gelukkig van de oude scheur-
kalender-schild-illustraties af....

als de openbaring zelf een fictie is? Geleerde heeren
mogen twisten over de vraag, of de baalsdienst
(met zijn ontucht, schandjongens, hierodulen) afval was
van het volk Israël tot de Kanaänieten, een terugzin-
ken uit een hooger godsdienst tot een ruw heidendom —
dan wel een fase in een proces van Israëls godsdienstige
ontwikkeling. Maar ze vergeten, aldus triumeert
Freud, dat dit dilemma niet deugt. Wat Israël
van de Kanaänieten zag (ook in den ontuchtigen baals-
dienst) stond niet als minderwaardig, en vooral
niet als iets van een ander wezen, tegenover
Israëls eigen godsdienstige gebruiken; integendeel: Israël
werkte die onderscheiden seksueel-godsdienstige sym-
bolen zelf uit op zijn manier; maar: het blijven
dezelfde symbolen, én in den Baalsdienst én in de
Jahwe-verering.

Lant ons maar ophouden. De bioloog heeft met
één ezelskinnebakken heel de theologische facul-
teit vermoord. Het is voor de theologen een troost,
dat ook de andere faculteiten menschen buiten gevecht
gesteld zagen; wat zou b.v. de kunsthistoricus, de medi-
cus, de folklorist, de psycholoog kunnen beginnen zon-
der Freud? Maar de troost is schraal.

In elk geval zal nu wel duidelijk zijn, dat een over-
tuigd psycho-analyticus, die heel dezen rompelomp
slikt (en hoe ter wereld zou hij, als hij consequent
wil zijn, het in groote trekken niet hiermee eens
kunnen zijn?) — ik zeg, het moet duidelijk zijn, dat
iemand die zóo over de dingen denkt van het principe
van gereformeerde zielzorg even ver afstaat als het oosten
van het westen.

Wat zal men met het heilsfeit beginnen? Wat
met Gods beloften? Wat met den Christus? Wat
met het verbond? Wat met de voorwerpelijk-
heid der beloften?

Het is alles weg: losgelaten voor altijd.

Zal men tot de „kleinen" in het geloof zeg-
gen: uw verlangen naar God is tenminste een
bemoeiend „kenmerk"? Zal men psalm 42 in zijn
zel voelen branden (het hygend hert) en dan zeggen:
dat bewijst althans, dat God „bemoeienissen" met mij
heeft? Het zou niet mogelijk zijn; de psycho-analyticus
moet heel zijn psychologische ontleding van het proces
der ontstaansvormen der religie wel toepassen
op elk speciaal geval. Hij zal tot de verlangende ziel

Twee kunstenaars werkten hier samen.

Opdat onze kinderen zouden ingroeien in de
waarheid Gods.

We zijn dankbaar.

En.... voldaan.

J. W.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

„Niet om hulp, doch om uwen zegen vraag ik
u", zoo schreef een jonge Armeniër aan den duit-
schen predikant Johannes Ehmann, die reeds
zoo lang en onder zooveel lijden en moeite
gewerkt heeft onder het Armenische volk. Uit deze
woorden moge ons blijken, dat er onder de Arme-
nische Christenen ook nog anderen zijn, dan zul-
ken, die wel naar het Evangelie willen luisteren,
maar vooral met het bijoormerk steun en hulp
te ontvangen in stoffelijke zin. Het is voor ons
vaak zoo moeilijk uit te maken als tot ons komen
Perzische, Assyrische of Armenische Christenen, die
zoo welsprekend onzen bijstand komen vragen mede
tot de komste van Gods koninkrijk onder hun volk,
of wij mogen helpen, dewijl er zoo vaak gegronde
redenen zijn te vreezen, dat het niet gaat om den
zegen des Evangelies, maar eer om de stoffelijke
hulp. De ellende de laatste vijf-en-twintig jaar ge-
leden door de Christenen uit het nabije Oosten,
is met geen pen te beschrijven en heeft ons veel
te veel onbewogen gelaten, misschien wel uit on-
bekendheid daarmede.

Toch konden wij daaromtrent op de hoogte zijn.
Bij name de Armeniërs zijn bijna geheel uitge-
roeid.

De kleine resten zijn gevlucht naar Europa, naar
Griekenland, Bulgarije en andere resten verbergen
zich in het gebergte van den Kaukasus. Naast het
lijden naar het lichaam komt de groote geestelijke
ellende. Vooral in den laatsten tijd zijn zeer velen
van dit bijzonder begaafde volk ten prooi geworden
aan ongelooft en gekomen onder den invloed van
het Bolsjewisme. Echter de Heere heeft nog een
overblijfsel bewaard. En zoo zijn er nog, mede
door den arbeid van den Duitschen hulpbond voor
christelijke liefdadigheid in het Oosten, waarachtige
kinderen Gods, gewonnen door en daardoor
predikers van het Evangelie der genade. Wij mogen
niet vergeten, dat de zeer bekende bekeerde Mo-
hammedaan Avetarjanian, die nu als evange-
list werkzaam is onder zijn eigen volk, tot den
Heere is bekeerd, onder den invloed van een Ar-
meensch Christen. En meerdere voorbeelden zijn
daarvan aan te voeren. Voor den arbeid onder
de Mohammedanen in Oost-Europa en Voor-Azië
zijn deze door de prediking van het Evangelie
bekeerde Armeniërs van geen geringe beteekenis.
Figuren als de Aartsbisschop Stefanus, die door
de naar Bulgarije gevluchte Armeniërs wordt be-
geerd tot hun geestelijk opperhoofd, is een man
van wien een gezegende invloed op zijn volk kan
uitgaan. Naast Sonnen-Aufgang, dat reeds
jaren verschijnt in Frankfurt a. d. Main, kan tegen-

moeten zeggen: uw verlangen naar God be-
wijst niets; want het kan best wezen, dat ge God
te haat neemt, omdat ge van den duivel niet weten....
DURFT, en dat dus eigenlijk uw ziel van den duivel
graag alles weten WILT. En wat uw verlangen op
zichzelf betreft: niet het voorwerp, waarnaar
uw verlangen zich uitstrekt, doch het verlangen zelf
beslist.

Zoo zal de psycho-analyticus altijd leeren naar bin-
nen te zien. Maar naar boven weest hij niet te wijzen.
Als hij consequent is, n.l.

Eerlijkheidshalve moet erkend worden, dat ook de
psycho-analyse op veel van haar eerste extremiteiten
terugkomt. Maar het beginsel blijft bestaan. En om
de inconsequenties van een sollicitant-leermeester
kan de candidaat-leerling hem kwalijk binnen roepen.
Zelfs al zou de psycho-analyticus veel van zijn vroe-
gere rareiteiten verloochenen — hij brengt ons niet
uit de moeite, want hij brengt ons niet bij den
zich openbarenden God, die, transcendent, vóór,
boven en onafhankelijk van ons bestaat. Hij kan
niet gelooven, dat de Geest IN ons bidt, althans niet,
wanneer die Geest een persoon is; die tot onzen eigen
geest zich verhoudt als de absolute, oneindige tot wat
betrekkelijk is en eindig. Hij kan niet gelooven, dat God
mij heeft aangegrepen, van buiten af, van boven af,
want ik heb mijn conflicten opgeborgen in God, en wat
is God? En mijn religie — och, laat hij er geen
troostend zalfje over strijken, want op de onverteerde
spijzen der ziel durft ze geen bederfwerend zout leggen
en ze kan het ook niet en nu gaat ze maar wierook
branden. Dat heeft deze dokter me tenminste zelf zoo
geleerd. En als hij in mij gaat wroeten, om hetgeen
in het onderbewuste „verdrongen" is, er uit te halen
zonder pardon, o zoo eerlijk als goud, dan ben ik
eerst geneigd te zeggen: maak geen onreine gedachten,
maak geen slapende honden wakker; en dan zegt hij
weer: praat niet voor uw beurt; het kon óók wel
wezen, dat ik slapende engelen wakker maak.¹⁾

En ik moet hem in het afgetrokkenheid die
mogelijkheid toegeven. Ik moet erkennen, dat naast
veel booze begeerten, ook wel allerlei goede, reine,
van God gewekte begeerten in mij kunnen bestaan,

¹⁾ Uit één van de geschriften dezer school.

woordig ook het blaadje Morgenland, een zen-
dingsblaadje van de Action Chrétienne en
Orient, ons eenigszins oriënteren inzake de ver-
strooide resten van de oude christelijke kerk in het
Oosten; resten, waarin nog een overblijfsel is be-
waard gebleven, dat niet mag worden verloorven.
In het oude Filippi heeft Christus ook nu nog,
die Hem belijden en dienen!

G. KEIZER.

PERS-SCHOUW.

Hereeniging?

Prof. Grosheide schrijft in het „N.-Holl. Kbl.":

Wie zou niet van harte begeeren, dat allen die
den naam van den Heere Jezus Christus belijden,
ook in één kerkverband samenleven?

Zoo is het te begrijpen, dat het hart allereerst
uitgaat naar hen, die tot voor kort kerkelijk met ons
verbonden waren, doch die nu eigen wegen zijn
gegaan.

Dat wil echter niet zeggen, dat elk middel om
daaroe te geraken, waardeering verdient.

De eenheid der Gereformeerde Kerken is een
eenheid, die rust op eenheid in belijden. Waar de
eenheid van belijdenis ontbreekt, daar is geen ker-
kelijk samenleven mogelijk.

Nu moesten eenige predikanten worden afgezet,
omdat ze door hun gevoelen over enkele bijzonder-
heden uit Genesis 2 en 3 bewezen niet te handhaven
het volstrekte gezag der Heilige Schrift, gelijk dat
door de Geref. Kerken wordt beleden.

Hereeniging is dan ook alleen mogelijk, als het
op dit punt in orde komt. Of de Gereformeerde kerken
moeten leeren zien, dat ze te Assen dwaalden, of
diegenen, die Dr Geelkerken volgden, moeten op hun
schreden terugkeeren.

Een andere mogelijkheid is er niet.

Dat zien dan ook zij goed in, die niet ophouden
te roepen, dat de besluiten van Assen dienen worden
ingetrokken en gewijzigd. Zulken hebben een beter
inzicht in de zaak dan diegenen, die meenen, dat onze
kerken wel pogingen tot hereeniging kunnen doen.

Promotierecht Theol. School.

„De Heraut" schreef over deze aangelegenheid
(die door de Part. Syn. v. Overijssel en ook van
Drente op het agendum der Gen. Synode gebracht
wordt, en ook de aandacht van de Part. Syn. v.
Zuid-Holland-Noord had deze week):

In de liefde voor de Theologische School wen-
schen we voor niemand onder te doen. Van eenigen
najver tusschen de Vrije Universiteit en de Theo-
logische School is al lang geen sprake meer. Eer is
er een hartelijke samenwerking op schier elk gebied,
waarvoor we God niet genoeg kunnen danken.

Maar het gaat hier om een zeer ernstig princi-
pieel geding. Na jarenlange worsteling in den boezem
onzer Kerken, nadat op een drietal Synodes dit vraag-
stuk aan de orde was gesteld, is eindelijk op verzoek
der Kerken zelf een principiële beslissing genomen.

Dat men thans, nu nog geen dertien jaar na dien
verloopen zijn, op deze beslissing weer wil terug-
komen, een beslissing, die niet een praktische regeling

zonder het woord te kunnen nemen. Ze bleven dan
in de sluimering, en misschien maakt hij, de psycho-
analyticus, ze wel wakker....

Maar als ik gereformeerd ben, dan herinner ik mij
toch weer drie dingen:

a. dat de goede zielekrachten, die uit God zijn,
altijd sterker moeten zijn dan het kwade, dat uit
den ouden mensch is; zoodat het niet waar kan
zijn, dat de psycho-analyse met slapende „honden"
en slapende „engelen" precies hetzelfde kan doen.
Gods krachten worden eerst in de wedergeboorte
door Hem zelf alleen, daarna de bekeering óók
door mijn nieuwen mensch, maar ook dan toch nog
weer allereerst DOOR HEM ZELF opgewekt tot
actieve daad. Dus kan de psycho-analyticus niet ge-
lijkelijk over die goede en zondige krachten in mijn
ziel regeeren. — Ook is het waar:

b. dat hij mij nog niet den maatstaf in handen
gaf om goed en kwaad te onderscheiden;

c. dat hij, die uitgaat van de leer der „ver-
dringing", nooit zelf daaraan ontkomen
kan en ook nooit mij van die wet ontheflen kan.
Wie waarborgt mij, dat ik bij het zelfonderzoek
en de zelfontleding niet nog mijn keuze doe naar eigen
willekeur: de keuze, van datgene, wat ik wél mezelf
bekennen wil en wat ik toch niet te weten komen wil?
Ik blijf bij den psycho-analyticus in het cirkeltje
rondraaien. „Overwin het kwade door het goede", dat
kan ik van Paulus wel verstaan, want die weet
van God, die „in mij werkt het willen en het werken".
Maar hoe moet de psycho-analytische dokter mij dien
tekst leeren toepassen?

Hij is, och ja, voorhands nog een „moelijk ver-
trooster".

En — de gereformeerde zegt erbij: wij zijn nog steeds
gezworen vijanden. Als het hem gelukt, dat voor mij
verborgen te laten blijven, dan heeft hij al vast
iets, dat ik zeker weten moet „verdron-
gen". De wrak zal niet uitblijven, zegt hij zelf...
De bijbel zegt dat ook... Het dreigement
komt van twee kanten. Maar de troost, o wee de
troost!

K. S.